

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.002.21.2023

Pan
Witold Deptuch
Dyrektor
Szkoły Podstawowej nr 15
w Krośnie
ul. Kisielewskiego 18
38-400 Krosno

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/23/001/LRZ – Działania podejmowane na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 15 w Krośnie ¹ , ul. Kisielewskiego 18, 38-400 Krosno, wchodząca w skład Miejskiego Zespołu Szkół nr 4 w Krośnie.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dyrektorem Miejskiego Zespołu Szkół nr 4 w Krośnie od dnia 1 września 2017 r. jest Pan Witold Deptuch ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania podejmowane przez szkoły na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o <i>Najwyższej Izbie Kontroli</i> ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	Małgorzata Milanowska – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/62/2023 z dnia 23 lutego 2023 r. Robert Szwagiel – doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/61/2023 z dnia 23 lutego 2023 r.

(akta kontroli str. 2-5)

¹ Zwana dalej: Szkołą.

² Zwany dalej: dyrektorem.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, zwanej dalej: ustawą o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Deklarowana w Szkole wiedza na temat szkodliwości napojów energetyzujących⁵, a także zaobserwowane zjawisko spożywania ich przez uczniów, nie przełożyły się na realne działania w celu ograniczenia ich dostępności i konsumpcji. Fakt, że nie był to jedynie marginalny problem w środowisku, lecz dotyczył także uczniów Szkoły potwierdziły wyniki ankiet przeprowadzonych przez NIK, gdzie 59% poinformowało, że w ich Szkole/środowisku pije się dużo napojów energetyzujących, zaś 25%, że pije je, w tym 13% – nawet codziennie. Zjawisko spożywania energetyków na terenie placówki oświatowej zostało zaobserwowane również przez grono pedagogiczne Szkoły.

Pomimo obowiązków określonych w przepisach oświatowych, w Szkole, w zasadzie, nie podjęto działań wychowawczych i profilaktycznych, zmierzających do eliminowania zagrożeń związanych z tym zjawiskiem.

Na terenie Szkoły sprzedawano także produkty spożywcze, niespełniające wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach⁶. Uczniowie Szkoły mogli nabyć w sklepiku szkolnym i w automatach także energetyki, które ze względu na ich skład oraz wymagania jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży, określone w cyt. rozporządzeniu, nie mogły być sprzedawane w jednostkach systemu oświaty. Dopiero w trakcie kontroli NIK wycofano z nich niezdrowe artykuły spożywcze.

Problematyka szkodliwości spożywania napojów energetyzujących nie została uwzględniona ani w corocznych diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów ani w programie wychowawczo-profilaktycznym Szkoły.

Niezgodnie z przepisem art. 26 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*⁷ w Szkole nie przeprowadzono diagnozy na rok szkolny 2022/2023 oraz nie opracowano programów wychowawczo-profilaktycznych, bazując na dokumencie z 2017 r. Nowe programy nie zostały sporządzone, pomimo potrzeb zgłoszonych w ankietach zarówno przez uczniów, jak i rodziców, przez co obowiązujący program nie zawierał treści i działań do wszystkich zdiagnozowanych w Szkole problemów uczniów. Ponadto z naruszeniem cyt. przepisu w ankietach przedstawionych jako diagnoza na rok szkolny 2020/2021 nie zwrócono uwagi na zagrożenia związane z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ Napój energetyzujący (ang. energy drink) to potocznie napój energetyczny i energetyk, inny niż napój izotoniczny – pobudzający, przeważnie gazowany napój bezalkoholowy, z reguły zawierający kofeinę, taurynę i guaranę. https://pl.wikipedia.org/wiki/Nap%C3%B3j_energetyzuj%C4%85cy. Zwany dalej: napojem energetyzującym, napojem energetycznym lub energetykiem.

⁶ Dz. U. poz. 1154.

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 ze zm.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania podejmowane przez szkoły na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.

Opis stanu faktycznego

Według Pana Witolda Deptucha, dyrektora Szkoły, pracownicy Szkoły zajmowali się zagadnieniem spożywania napojów energetyzujących w związku ze zgłoszeniami rodziców i wychowawców, iż w automatach i sklepiku szkolnym sprzedawane były napoje energetyzujące. Posiadali ogólną wiedzę w zakresie szkodliwości spożywania napojów energetycznych. W Szkole zauważano pojedyncze przypadki spożywania energetyków przez dzieci i młodzież, głównie na zajęciach pozalekcyjnych – sportowych. Nie było to zjawisko powszechne, a osoby sprzątające znajdowały w koszach na śmieci puste puszki po takich napojach.

(akta kontroli str. 6-7)

W opinii dyrektora, Szkoła ma wiedzę na temat szkodliwości zjawiska z tych samych źródeł co inne organy (samorząd, Ministerstwo Zdrowia, Sanepid itp.). Wiadomo z mediów, że są już podejmowane próby działań ograniczających dostęp do napojów energetyzujących stąd zgłaszanie problemu przez Szkołę nie było potrzebne. Tym bardziej, że w Szkole nie stwierdzono żadnego przypadku bezpośredniego, negatywnego wpływu napojów energetyzujących na dzieci.

(akta kontroli str. 9-14)

1.1 Na terenie Zespołu Szkół nr 4 w Krośnie znajdowały się dwa sklepiki szkolne i trzy automaty z żywnością i napojami, w których nie było napojów energetyzujących⁸.

W sklepikach szkolnych były m.in. drożdżówki, batony, żelki, chipsy, popcorn, napoje, cukierki, gumy do żucia, paluszki, soki, ciastka, musy owocowe, lizaki, woda mineralna, kanapki, sałatki, naleśniki, pierogi, zupy instant, owsianki. W automatach umieszczono m.in. paluszki, batony, wodę mineralną, napoje, soki, chipsy, rogalce, ciastka.

(akta kontroli str. 15-35; 142-144)

We wrześniu w roku szkolnym 2022/2023 dyrektor zakazał ustnie sprzedaży energetyków w automacie i w sklepiku szkolnym, znajdujących się na terenie Szkoły. W wcześniejszym roku szkolnym zakaz w formie ustnej został wprowadzony wobec właściciela innego automatu. Zakazy te zostały wprowadzone w związku ze zgłoszeniami rodziców i wychowawców. Do momentu wprowadzenia zakazu napoje energetyzujące były sprzedawane na terenie Szkoły. Dyrektor nie wprowadzał formalnych zakazów w ww. zakresie.

(akta kontroli str. 6-7)

Zgodnie z § 1 ust. 2 pkt. 1, 2 i 3 rozporządzenia *w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach* w jednostkach systemu oświaty mogą być sprzedawane dzieciom i młodzieży grupy środków spożywczych, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 6-8 i pkt 20, pod warunkiem że nie zawierają więcej niż:

- 15 g cukru w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia, a w przypadku produktów mlecznych, o których mowa w ust. 1 pkt 7, nie więcej niż 13,5 g cukru w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia;

⁸ W dniu 8 marca 2023 r., tj. w dniu przeprowadzania oględzin.

- 10 g tłuszczu w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia;
- 0,4 g sodu/1 g soli w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia, a w przypadku pieczywa półcukierniczego i cukierniczego nie więcej niż 0,45 g sodu/1,2 g soli w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia.

W związku z uzasadnionym prawdopodobieństwem nieprzestrzegania ww. zasad sprzedaży żywności, działając na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK, dyrektor Delegatury NIK w Rzeszowie zlecił Państwowemu Powiatowemu Inspektorowi Sanitarnemu w Krośnie⁹ przeprowadzenie kontroli doraźnej w Szkole w ww. zakresie. Kontrola wykazała, że w automatach i sklepiku szkolnym znajdowały się produkty niespełniające wymogów cyt. rozporządzenia, tj. batony, rogalce, ciastka. Zobowiązano prowadzącego działalność do ich wycofania z obrotu z terenu Szkoły. PPIS poinformował, że na podstawie art. 103 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o *bezpieczeństwie żywności i żywienia*¹⁰, skieruje do Państwowego Podkarpackiego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Rzeszowie wnioski o ukaranie.

(akta kontroli str. 36-73)

Przepis art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy *Prawo oświatowe* zobowiązuje dyrektora szkoły do sprawowania opieki nad uczniami oraz stwarzania warunków harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne.

Dyrektor wyjaśnił, że *rutynową kontrolę prowadzi dyrektor Szkoły, zwłaszcza w przypadku zgłaszania nieprawidłowości np. przez rodziców. Kilka razy dyrektor zobowiązał najemcę sklepiku do wycofania artykułów spożywczych, które nie powinny być sprzedawane dzieciom.*

(akta kontroli str. 9-14)

1.2 Zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w *sprawie wymagań wobec szkół i placówek*¹¹, na szkoły nałożono, dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska, obowiązki podejmowania działań wychowawczych i profilaktycznych – także mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie pożądanых zachowań.

Na pytanie, czy Szkoła realizowała obowiązki edukacji zdrowotnej oraz działań wychowawczych i profilaktycznych, w tym mających na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie pożądanых zachowań, które były dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska ukierunkowane na spożywanie napojów energetyzujących, dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *takie działania były podejmowane. Na korytarzu Szkoły znajdowała się tablica informacyjna z gazetką szkolną na temat szkodliwości napojów energetyzujących. Gazetka szkolna była eksponowana na korytarzu Szkoły w roku szkolnym 2021/2022.*

(akta kontroli str. 6-8)

Oprócz gazetki Szkoła nie podejmowała innych działań wychowawczych i profilaktycznych bezpośrednio dotyczących szkodliwości napojów energetyzujących.

Dyrektor wyjaśnił, że *Szkoła realizuje obowiązki edukacji zdrowotnej oraz działania profilaktyczne i wychowawcze zgodnie z programem profilaktyczno-wychowawczym. Prowadzone są zajęcia z zakresu edukacji zdrowotnej w ramach zajęć lekcyjnych (na*

⁹ Zwanemu dalej: PPIS.

¹⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 2132 ze zm.

¹¹ T.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2198.

przyrodzie, wychowaniu fizycznym i biologii), organizuje się spotkania podczas zajęć z wychowawcą na temat zasad zdrowego żywienia. Szkoła uczestniczy w programach profilaktycznych w ramach edukacji zdrowotnej. Co roku organizowany jest Festyn Rodzinny, na które zapraszane są podmioty promujące zdrową żywność, organizowany jest też co roku w czerwcu Festyn Zdrowia, gdzie promowane jest zdrowe odżywianie. Niezależnie od Szkoły edukację prozdrowotną prowadziła też pielęgniarka szkolna, która raz w roku przeprowadza zajęcia dotyczące prawidłowego odżywiania się. Nie prowadzi się natomiast zajęć bezpośrednio poświęconych tylko napojom energetyzującym (poza gazetką) ze względu na ogromną ilość substancji szkodliwych na rynku (konserwanty, słodziki, zagęszczacze, barwniki, suplementy diety itd.). Ograniczony czas na profilaktykę w Szkole nie pozwala traktować tematu jednostkowo, tj. omawiać tylko jeden produkt mający działanie szkodliwe. Profilaktyka ukierunkowana jest bardziej na wskazanie co jest zdrowe.

(akta kontroli str. 9-14)

Na pytanie, czy upowszechniano wśród uczniów i ich rodziców informacje na temat szkodliwości spożywania energetyków i możliwości uzależnienia się od nich, dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *informacje dotyczące szkodliwości energetyków były przekazywane uczniom podczas zajęć lekcyjnych, spotkań z pielęgniarką, zajęć wychowawczych w ramach edukacji prozdrowotnej na lekcjach wychowawczych i wychowania fizycznego. Nie prowadzono natomiast odrębnej informacji dla rodziców (temat jest dostatecznie znany z mediów).*

Dokumentacja kontroli nie potwierdza prowadzenia ww. działań odnoszących się bezpośrednio do energetyków.

(akta kontroli str. 9-14; 100-116)

1.3 Przepis art. 26 ust. 2 i 3 ustawy *Prawo oświatowe* nakazuje opracowanie programu wychowawczo-profilaktycznego na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. Diagnozę przeprowadza dyrektor szkoły albo upoważniony przez niego pracownik szkoły.

W Szkole jako diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów przedstawiono :

- na rok szkolny 2019/2020 – wyniki ankiet przeprowadzonych wśród uczniów, które dotyczyły m.in. problematyki uzależnień od alkoholu, narkotyków, dopalaczy, leków, papierosów i e-papierosów, gier komputerowych, internetu, hazardu, zaburzeń odżywiania. Dokumenty te nie zawierały daty ich opracowania, ani wskazania osób je sporządzających;

- na rok szkolny 2019/2020 – ewaluację ankiety dla 28 rodziców uczniów klas VII, w której odniesiono się m.in. do poczucia bezpieczeństwa dzieci w Szkole i potrzeb w zakresie profilaktyki i wychowania. W ewaluacji 18% ankietowanych wskazało, że założenia profilaktyczno-wychowawcze nie odpowiadają problemom z jakimi spotykają się ich dzieci w Szkole. Ewaluacja została przeprowadzona na początku roku szkolnego 2019/2020 przez dwie osoby z kadry pedagogicznej;

- na rok szkolny 2020/2021 – wyniki ankiet przeprowadzonych wśród uczniów odnoszące się m.in. do ich samopoczucia, nauki zdalnej, obaw związanych z powrotem do Szkoły i oczekiwań z nim związanych, możliwości skorzystania z pomocy psychologa lub pedagoga. We wnioskach z nadzoru i oceny pracy zapisano, że należy podjąć działania zmierzające do ograniczenia skutków pandemii, poprzez reintegracje klas, pomoc psychologiczno-pedagogiczną zgodnie ze

zdiagnozowanymi problemami zgłoszonymi przez uczniów w ankiecie. Dokumenty te nie zawierały daty ich opracowania, ani wskazania osób je sporządzających; W ankietach nie ujęto zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.
(akta kontroli str. 74-91)

W zakresie nieodniesienia się w ankietach do zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych, dyrektor wyjaśnił, że *przeprowadzona diagnoza nie zawsze obejmuje szczegółowo wszystkie elementy programu, przy planowaniu diagnozy uwzględnia się aktualne potrzeby uczniów (ostatnie lata związane z powrotem uczniów do szkoły po zdalnym nauczaniu i problemy natury psychologicznej z tym związane).*
(akta kontroli str.9-14)

- na rok szkolny 2021/2022 – wyniki ankiet dla uczniów i rodziców na temat m.in. postaw obywatelskich i patriotycznych, zdrowego stylu życia, przeciwdziałania agresji, zapobiegania zakażeniom i uzależnieniom od papierosów, e-papierosów, narkotyków, alkoholu, dopalaczy i internetu. Sześciu uczniów (6%) podało, że należy rozszerzyć tematykę zagadnień w programie wychowawczo-profilaktycznym o kierunki kształcenia. Dokumenty te nie zawierały daty ani ich opracowania, ani wskazania osób je sporządzających.

(akta kontroli str. 92-99)

W kwestii niepodpisania ww. wyników ankiet przedstawionych jako diagnozy i niewskazania dat ich opracowania, dyrektor wyjaśnił, że *ankiety są ujęte w planach pracy zespołów przedmiotowych (w tym przypadku zespołu pedagogów, świetlicy i biblioteki) na dany rok szkolny i są jedynie „suchym narzędziem”, jednym z wielu dokumentów, które są wytworzone w trakcie roku szkolnego. Na podstawie tych dokumentów sporządza się sprawozdanie z pracy danego zespołu na koniec roku szkolnego, które są podpisane, przedstawiane na zebraniu Rady Pedagogicznej i odnotowane w protokole z zebrania Rady Pedagogicznej. W sprawozdaniu przedstawiane są jedynie wnioski bez dołączania ankiet (te przechowywane są wraz z planem pracy na dany rok szkolny).*

(akta kontroli str.9-14)

Na rok szkolny 2022/2023 nie przygotowano diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka.

Dyrektor wyjaśnił, że *diagnoza na rok szkolny 2022/2023 dotyczyła przede wszystkim relacji uczniów z rówieśnikami i nauczycielami po okresie nauki zdalnej. Był to cel priorytetowy, stąd edukacja prozdrowotna nie była poddana diagnozie.*

(akta kontroli str.9-14)

W ankietach przedstawionych jako diagnozy nie zwrócono uwagi na zagrożenia związane z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.

(akta kontroli str. 74-99)

Dyrektor wyjaśnił, że *w diagnozie nie uwzględniono energetyków podobnie jak szeregu innych substancji, ponieważ nie są to substancje zakazane. Diagnozie podlegają substancje niedozwolone (alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy, e-papierosy), wymienione w programie wychowawczo-profilaktycznym.*

(akta kontroli str. 9-14)

1.4 Przepis art. 26 ust. 1 ustawy *Prawo oświatowe* stanowi, że szkoły realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący: treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Zgodnie z art. 84 ust. 2 pkt 1 cyt. ustawy do kompetencji rady rodziców, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, należy uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26.

W Szkole opracowano program wychowawczo-profilaktyczny w 2017 r. Pomimo wniosków o uwzględnienie wszystkich potrzeb rozwojowych uczniów, wskazujących na konieczność jego modyfikacji, wynikających z przeprowadzonych ankiet, w kolejnych latach nie przygotowano nowych programów, bazując na tym, który został opracowany w 2017 r.

Dyrektor wyjaśnił, że *program wychowawczo-profilaktyczny nie był modyfikowany od 2017 r., ponieważ diagnoza nie wymagała takich zmian, ani Rada Rodziców, ani Rada Pedagogiczna nie zgłaszała konieczności zmian. Konstrukcja programu ujmuje wszystkie konieczne aspekty pracy wychowawczej i profilaktycznej, jedynie „nacisk” na realizację poszczególnych zadań ulegał zmianie np. w 2021 r. badano skutki nauczania zdalnego, w 2022 r. położono nacisk na problem tolerancji (przyjęto do szkoły dzieci z Ukrainy). Szkoła co roku współpracuje też z Urzędem Miasta, Miejską Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną i innymi podmiotami (np. Policja, Sanepid) w zakresie realizacji zadań profilaktycznych. Program wychowawczo-profilaktyczny został uchwalony w porozumieniu z Radą Rodziców, uchwały Rady Rodziców z 2017 r. znajdują się w dokumentacji Rady Rodziców.*

Dyrektor nie przedłożył dowodów potwierdzających uzgodnienie programu z Radą Rodziców.

(akta kontroli str. 9-14; 74-116)

W programie wychowawczo-profilaktycznym określono m.in. główne obszary i cele działań wychowawczo-profilaktycznych, szczegółowe zadania, sposoby i formy ich realizacji oraz efekty działań, nie wskazując osób odpowiedzialnych.

(akta kontroli str. 100-116)

Dyrektor wyjaśnił, że *osoby odpowiedzialne za realizację zadań wychowawczo-profilaktycznych wskazuje się w planie pracy szkoły na dany rok szkolny (plany wychowawców, plany zespołów zadaniowych) oraz w planie nadzoru pedagogicznego na dany rok szkolny) z uwzględnieniem priorytetów określanych przez Podkarpackiego Kuratora Oświaty.*

(akta kontroli str. 9-14)

W programie wychowawczo-profilaktycznym nie ujęto tematyki spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str. 100-116)

Dyrektor wyjaśnił, że *w programie profilaktyczno-wychowawczym z 2017 r. nie ujęto tematyki spożywania energetyków podobnie jak wielu innych szkodliwych substancji, które są dozwolone ze względu na ich dużą ilość. Program wskazuje do realizacji zasady zdrowego odżywiania, gdzie omawia się substancje szkodliwe (energetyki, barwniki, zagęszczacze, słodziki itp.), reasumując pomimo braku słowa energetyki w programie tematyka ta jest omawiana na zajęciach z dziećmi.*

(akta kontroli str. 9-14)

1.5 Spośród 157 uczniów Szkoły, którzy wypełnili ankiety opracowane przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli:

- 40 (tj. 25%) wskazało, że pije napoje energetyzujące;
- pięciu (13%) kupowało napoje energetyzujące w sklepiku szkolnym, dwóch (5%) – w automacie w Szkole, jeden (3%) miał napoje z automatu poza Szkołą, 29 (73%) – ze sklepu w pobliżu Szkoły, czterech (10%) – z domu, 14 (35%) – z innych miejsc;
- 92 (59%) stwierdziło, że w ich Szkole/środowisku pije się dużo energetyków;
- pięciu (13%) wskazało, że pije napoje energetyzujące codziennie, 11 (28%) – kilka raz w tygodniu, 18 (45%) – sporadycznie, sześciu (15%) – kilka razy w miesiącu;
- 24 uczniów (60%) stwierdziło, że zdarzało się im wypić więcej niż jeden napój dziennie, 10 (dwa napoje), siedmiu (trzy napoje), dwóch (cztery napoje), jeden (jeden napój), jeden (sześć napoi), jeden (pięć napoi), jeden (siedem napoi), jeden (osiem napoi);
- 24 uczniów (60%) piło energetyki ze względu na smak, 13 (33%) – w celu pobudzenia do nauki, ośmiu (20%) – dla towarzystwa, siedmiu (18%) – z powodu adrenaliny, siedmiu (18%) – z przyzwyczajenia, sześciu (15%) – z innych przyczyn;
- trzech (8%) uczniów wskazało na niepokojące objawy po wypiciu napojów energetyzujących w postaci: niepokojącej (trzech), przyspieszonego oddechu (dwóch), zaburzeń snu (dwóch), kołatania serca (dwóch), agresywnego zachowania (jeden), bólu w klatce piersiowej (jeden), zawrotów i bólu głowy (jeden), bólu brzucha (jeden);
- 147 uczniów (94%) było świadomych, że napoje energetyzujące szkodzą zdrowiu i mogą prowadzić do uzależnienia;
- w przypadku 89 uczniów (61%) świadomość w ww. zakresie pochodziła z mediów, 72 (49%) – od rodziny, 41 (28%) – ze Szkoły, 38 (26%) – z informacji na produkcie, 24 (16%) – od rówieśników, pięciu (3%) – z innych źródeł;
- 56 uczniów (36%) podało, że Szkole lub w środowisku, w którym spędzają wolny czas była mowa o szkodliwości napojów energetyzujących, 37 (24%) – udzieliło odpowiedzi negatywnej, 64 (41%) – że nie wie;
- czterech uczniów (7%) wskazało, że wiedzę w tym zakresie przekazywano im podczas rozmów z wychowawcami i w formie prezentacji.

Aby ograniczyć spożywanie przez młodych ludzi napojów energetyzujących uczniowie podali, aby zakazać ich sprzedaży: w sklepach; niepełnoletnim, w tym w szkołach; zakazać produkcji napojów; mówić o ich szkodliwości; prowadzić kampanię antyreklamową przez znane osoby; zmienić system nauczania na mniej obciążający; podnieść ceny.

(akta kontroli str. 117-132)

Spośród 43 rodziców uczniów Szkoły, którzy wypełnili ankiety opracowane przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli:

- dwóch (tj. 5%) wskazało, że ich dzieci piją napoje energetyzujące;
- jeden (50%) wskazał, że jego dziecko pije napoje energetyzujące sporadycznie, jeden (50%) – kilka razy w miesiącu;
- jeden z rodziców (50%) stwierdził, że jego dziecku nie zdarzyło się wypić więcej niż jeden napój dziennie, jeden (50%) – nie miał wiedzy w tym zakresie;
- dwóch uczniów (100%) piło energetyki – dla towarzystwa, jeden (50%) – ze względu na smak;
- żaden z rodziców nie wskazał, aby ich dzieci miały niepokojące objawy po wypiciu napojów energetyzujących;
- 41 (95%) rodziców było świadomych, że napoje energetyzujące szkodzą zdrowiu i mogą prowadzić do uzależnienia;
- w przypadku 31 rodziców (76%) świadomość w ww. zakresie pochodziła z mediów, 19 (46%) – ze środowiska, 14 (34%) – z oznakowania produktów, sześciu (15%) – ze Szkoły, sześciu (15%) – od rodziny, trzech (7%) – z innych źródeł (internetu, wiedzy ogólnej, własnego doświadczenia);

- czterech rodziców (9%) sygnalizowało w Szkole problem szkodliwości spożywania energetyków przez młodych ludzi, dwóch (50%) podczas wywiadówek, dwóch (50%) – w inny sposób;
 - w związku z ww. zgłoszeniami w jednym przypadku (25%) reakcja Szkoły była pozytywna;
 - żaden z rodziców nie informował o problemie innych podmiotów niż Szkoła.
- Aby ograniczyć spożywanie przez młodych ludzi napojów energetyzujących rodzice wskazali m.in. na konieczność: wprowadzenia całkowitego zakazu ich sprzedaży; zakazu sprzedaży napojów nieletnim, w tym na terenie Szkoły; edukowania rodziców i uświadamiania na temat szkodliwości energetyków w formie filmów, rozmów, prezentacji, pogadarek; zakazu reklamy tych produktów; włączenia do kampanii informacyjnych lekarzy.

(akta kontroli str. 133-141)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nieuwzględnienie w działaniach wychowawczych i profilaktycznych – niezgodnie z obowiązkiem określonym w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie wymagań wobec szkół i placówek* – stwierdzonych w środowisku szkolnym problemów dotyczących spożywania napojów energetyzujących.
2. Niezapewnienie sprzedaży na terenie Szkoły, w sklepikach i w automatach, produktów żywnościowych spełniających wymogi § 1 ust. 2 pkt. 1, 2 i 3 rozporządzenia *w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach*.
3. Nieujęcie w corocznych diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów oraz programie wychowawczo-profilaktycznym Szkoły problematyki spożywania napojów energetyzujących.
4. Nieuwzględnienie w diagnozie potrzeb rozwojowych uczniów na rok szkolny 2020/2021, niezgodnie z przepisem art. 26 ust. 2 ustawy *Prawo oświatowe*, czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.
5. Niesporządzenie diagnozy potrzeb rozwojowych uczniów na rok szkolny 2022/2023, niezgodnie z przepisem art. 26 ust. 2 ustawy *Prawo oświatowe*.
6. Niesporządzenie programów wychowawczo-profilaktycznych w całym okresie objętym kontrolą, niezgodnie z przepisem art. 26 ust. 1 i 2 ustawy *Prawo oświatowe*, odpowiadających zdiagnozowanym potrzebom uczniów.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy *o NIK*, wnosi o:

Wnioski

1. Podejmowanie kompleksowych działań wychowawczych i profilaktycznych dotyczących problematyki spożywania napojów energetyzujących przez uczniów Szkoły.
2. Zapewnienie, aby na terenie Szkoły sprzedawano produkty spełniające warunki określone w rozporządzeniu *w sprawie grup środków spożywczych*

przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach.

3. Uwzględnianie problematyki spożywania napojów energetyzujących w diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów oraz w programach wychowawczo-profilaktycznych odpowiadających bieżącej sytuacji w Szkole.
4. Uwzględnianie w diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych, stosownie do przepisu art. 26 ust. 2 ustawy *Prawo oświatowe*.
5. Sporządzanie corocznych diagnoz potrzeb rozwojowych uczniów zgodnie z przepisem art. 26 ust. 2 ustawy *Prawo oświatowe*.
6. Sporządzenie corocznych programów wychowawczo-profilaktycznych zgodnie z przepisem art. 26 ust. 1 i 2 ustawy *Prawo oświatowe*, uwzględniających treści i działania odnoszące się do wszystkich zdiagnozowanych w Szkole problemów uczniów.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o *NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o *NIK*, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o *NIK* należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, 31 maja 2023 r.

Kontroler
Małgorzata Milanowska
Główny specjalista k.p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

Kontroler
Robert Szwagiel
Doradca techniczny

/-/